

Donatas Sauka (1929.X.13 – 2015.V.16)

Gegužės 16 dieną mus paliko iškilus tautosakininkas, literatūros tyrėjas, pedagogas, profesorius Donatas Sauka. Jis gimė 1929 m. spalio 13 d. Mažeikiuose, pradžios mokyklą lankė Kėdainiuose, Šėtoje, gimnaziją – Telšiuose. Čia, kaip rašo trumpoje autobiografijoje, iš literatūros mokytojo Stepono Skeivio gavo „pirmuosius emocinius impulsus“ ir „sveikos ironijos dozes“. 1948–1953 metais studijavo Vilniaus universitete lietuvių

Gedimino Savickio nuotrauka

kalbą ir literatūrą, kur jam didžiausią įtaką darė Jurgio Lebedžio, Meilės Lukšienės seminarai, Eugenijaus Meškausko filosofija bei Vinco Mykolaičio speckursas. Studijų metais dirbo Valstybinės grožinės literatūros leidykloje redaktoriumi; Aldonos Liobytės vadovaujamas, redagavo vaikų literatūrą. Tuo pat metu išvertė ir keletą knygų (Žigmondo Morico, Boriso Polevojaus). Nuo 1956 iki 1993 metų dirbo Vilniaus universiteto Lietuvių literatūros katedroje. Dėstė lietuvių tautosakos, lietuvių literatūros klasikos istorijos kursus, vedė specialiuosius lyrikos seminarus. Septintajame ir aštuntajame dešimtmetyje su kitais universiteto dėstytojais vasaromis organizuodavo studentų tautosakos ekspedicijas. Katedroje aplink profesorių būrėsi Filologijos fakulteto kūrybingasis jaunimas. Kaip seminare, skirtame profesoriaus atminimui, sakė Darius Kuolys, niūriais sovietmečio laikais katedroje galiojusi nerašyta taisyklė: siekti ugdyti laisvai mąstančius žmones. Donato Saukos studentai, doktorantai galėtų patvirtinti, kad šio imperatyvo jis laikėsi visą gyvenimą.

Būdamas išskirtinės erudicijos ir profesinio uolumo, Donatas Sauka vienu metu produktyviai darbavosi dviejuose lituanistikos baruose – tautosakos ir literatūros. Jis parašė lietuvių tautosakai skirtas studijas ir vadovėlius *Tautosakos savitumas ir vertė*

(1970), *Vestuvių lyrinės dainos* (1980), *Lietuvių tautosaka* (1982; 1986 – išverstas į rusų kalbą; 2007 – išėjo antrasis pataisytas ir papildytas leidimas), literatūros studijoms skirtas monografijas *Salomėjos Nėries kūryba, 1921–1940* (1957), *Žemaitės stebuklas* (1988), *Jurgis Savickis – XX amžiaus literatūros šifras* (1994), periodikoje skelbė mokslinius straipsnius. 1998 metais išleido studiją *Fausto amžiaus epilogas*, kurioje problemiška tyrinėjo Vakarų Europos literatūros tradiciją, jos santykį su lietuvių literatūra, kėlė klausimą apie literatūros vietą mokslinių, filosofinių teorijų ir idėjų kontekste. Yra parašęs straipsnių apie Vinco Krėvės, Žemaitės kūrybą, lietuvių poetus, XX amžiaus poezijos ir muzikos formų sąsajas. Savo visuomenines pažiūras išdėstė eseistikos knygelėje *Noriu suprasti* (1990). Vieni vėliausių jo darbų – vertimai iš anglų kalbos, tai Oskaro Vaildo *Pasakos vaikams: „Lakštingala ir rožė“ ir kitos pasakos* (2001) ir anglų pasakos *Stebuklingas ragas* (2006).

Folkloristikai itin reikšmingi darbai *Tautosakos savitumas ir vertė* bei *Lietuvių tautosaka* (ypač antrasis leidimas). Juose ne tik aprašomos lietuvių tautosakos rūšys ir žanrai, bet ir su išskirtine įžvalga analizuojamas liaudies kūrinų meniškumas, žodžio įtaiga, kultūriškai bei psichologiškai grindžiama tautosakos gyvavimo terpė, estetinis ir etinis turinys. Studija *Tautosakos savitumas ir vertė* iki šiol nepralenkta ir bandymu įžvelgti lietuvių liaudies dainų tautinį savitumą, lyginant jas su kitų tautų dainomis. Profesorės Viktorijos Daujotytės žodžiais, ši knyga padėjo pamatus etnografiniam sąjūdžiui, vienai iš tautinio atgimimo versmių. Vadovėlis *Lietuvių tautosaka* bene pirmasis perteikia XX amžiaus folkloristinio judėjimo procesą, jame aktualiai nagrinėjamos tautosakos galimybės ir perspektyvos šalia kitų mokslų. Šie veikalai yra didelis turtas besidomintiems ne tik tautosaka, bet ir lietuvių mentalitetu bei pasaulėžiūra.

Donato Saukos darbai ir nuopelnai ne kartą buvo įvertinti apdovanojimais: 1979 m. jam įteiktas LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo garbės raštas, 1990 m. suteiktas Lietuvos nusipelnusio kultūros veikėjo garbės vardas, 1995 m. skirta Lietuvos mokslo premija, 1998 m. – Lietuvos nacionalinė kultūros ir meno premija.

1999 metais septyniasdešimtmečio proga Profesorius buvo pasveikintas kolegų ir bendraminčių Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Mokslininkui dedikuotos konferencijos metu buvo įvertinti jo nuopelnai folkloristikai. Kalbėjusiųjų pasisakymai publikuoti *Tautosakos darbų XII (XIX) tome*. Žinoma, tai tik pirmieji bandymai bent kiek įsižiūrėti ir įvertinti Donato Saukos nueitą mokslinį kelią, įvertinti mokslinių veikalų svorį. Laukia rimtesnis jo darbų tyrimas, iškeltų idėjų svarstymas.

Visų pažinojusiųjų atmintyje profesorius Donatas Sauka išliks kaip išskirtinė, drąsi, charizmatiška asmenybė, kėlusi sau ir kolegoms aukštus profesinius ir humanistinius reikalavimus, tikėjusi minties, meno ir intelektualinio darbo galia taurinti pasaulį, ginti žmogaus orumą ir vidinę laisvę.